กัณฑ์ที่ 48
พุทธโอวาท
แสดง ณ วันที่ ๒๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

อพฺยาปชฺชํ สุขํ โลเก
ปาณภูเต สุสญฺญโม
สุขา วิราคตา โลเก
กามานํ สมติกฺกโม
อสฺสมิมานสฺส วินโย
เอตํ เว ปรมํ สุขนฺติ ฯ

บัดนี้ อาตมภาพจะได้แสดงธรรมิกถาแก้ด้วย พุทธโอวาท พระองค์ทรงประทาน เทศนาแก่บริษัททั้ง๔ มีภิกษุบริษัทเป็นต้น พระทศพลทรงวางเนติแบบแผนตำรับตำราไว้ ให้เป็นตัวอย่างอันดีแก่ประชุมชนในยุคโน้น ตลอดมาจนกระทั่งถึงประชุมชนในยุคนี้ เราท่านทั้งหลายผู้เกิดมาประสบพบพุทธศาสนา ก็ควรจะได้ฟังพระธรรมเทศนานั้นในบัดนี้ ตามวาระพระบาลีว่า

อพฺยาปชฺชํ สุขํ โลเก	*ความไม่เบียดเบียนเป็นสุขในโลก*
ปาณภูเต สุสญฺญโม	*ความสำรวมระวังในสัตว์มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตเป็นเหตุให้รักษา*
สุขา วิราคตา โลเก	*ความปราศจากจากความกำหนัดยินดีเป็นสุขในโลก*
กามานํ สมติกฺกโม	*ก้าวล่วงเสีย ซึ่งกาม*
อสฺสมิมานสฺส วินโย	*นำเสียซึ่งอัสมิมานะ*
เอตํ เว ปรมํ สุขํ	*นี้ละเป็นสุขอย่างยิ่ง*

ตรงนี้แง่นี้เป็นธรรมสำคัญ ๕ ข้อด้วยกัน ***ความไม่เบียดเบียนเป็นสุขในโลกนั้นเป็นไฉน?*** มีอรรถาธิบายเป็นลำดับไป ตนของตนไม่เบียดเบียนตนเองด้วยกายหรือด้วยวาจาหรือด้วยใจตน ตนของตนเองไม่เบียดเบียนบุคคลผู้อื่นด้วยกายหรือด้วยวาจาด้วยใจของตน ตนของตนเองไม่เบียดเบียนทั้งตนและทั้งบุคคลอื่น ด้วยกายด้วยวาจาด้วยใจของตนเอง นี้เพียงเท่านี้ ตนก็เป็นสุขแล้ว คนอื่นที่ไม่ถูกเบียดเบียนก็เป็นสุขด้วย ทั้งตนและบุคคลอื่นก็เป็นสุขทั้ง สองฝ่าย ไม่ยักย้ายไปไหน ความเบียดเบียนนี่เป็นทุกข์ในโลก ไม่ใช่เป็นสุข ความเบียดเบียน เป็นทุกข์ในโลก

บัดนี้โลกกำลังเบียดเบียนซึ่งกันและกันอยู่ เดิมก็ออกจากตนนั่นแหละ ไม่ใช่ออกจากไหน ความเบียดเบียนอันนี้ ถ้าว่าตนไม่คิดเบียดเบียนแล้ว ความเดือดร้อนก็จะมีเป็นไฉน ความเบียดเบียนอันนี้แสดงโดยข้อเค้าสำเนาความ ก็เพียงตนของตนกับบุคคลอื่น สองคนเท่านั้นในโลก โลกคือหมู่สัตว์ โอกาสโลก ขันธโลก

โอกาสโลก ดิน น้ำ ไฟ ลม วิญญาณ อากาศ นี้เรียกว่า **โอกาสโลก**

ขันธโลก รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

สัตว์โลก ที่ไปเกิดมาเกิดอาศัยขันธ์ทั้ง๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ขันธ์ทั้ง๕ ก็อาศัยโอกาสโลก ดิน น้ำ ไฟ ลม วิญญาณ อากาศ อาศัยอย่างนี้ นี้เมื่อมีขึ้นเป็นขึ้นในโลกแล้ว เกิดเบียดเบียนซึ่งกันและกัน หมู่มนุษย์ใดในสากลโลก ในประเทศใดหมดทั้งประเทศ ประเทศใดไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ประเทศนั้นได้รับความสุขแน่แท้ ประเทศใดเบียดเบียนในกันและกันเข้า ในสองประเทศนั้นที่เบียดเบียนซึ่งกันและกันเป็นทุกข์แน่ ไม่ใช่เป็นทุกข์เพียงเท่านั้น หลั่งความทุกข์มาให้ประเทศใกล้เคียงไม่ใช่น้อย ยังเราท่านทั้งหลายได้ประสบความเบียดเบียนมาแล้วอย่างใหญ่ เรียกว่าสงครามล่วงแล้วสองครั้ง ได้ประสบอย่างใหญ่ทีเดียว พอปลายสงครามข้าวของแพงเกินส่วน ของหายากเกินส่วน เครื่องอุปโภค บริโภคไม่พอใช้จ่ายกัน ต่างประเทศถึงกับเดือดร้อน ถึงความตาย นี้เห็นได้แล้ว ความเบียดเบียนซึ่งกันและกันเป็นทุกข์ในโลกอย่างนี้

ตั้งต้นแต่สกุล ๆ เดียว บิดามารดาเดียวกัน อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ถ้าจะให้ได้รับความสุข บิดามารดาต้องไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันก่อน ลูกหญิงลูกชายของบิดามารดาเดียวกันต้องไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เมื่อมารดาบิดาไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันแล้ว มารดาบิดาก็ได้รับความสุขทั้งสองฝ่าย ลูกหญิงลูกชายไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันแล้ว ลูกหญิงลูกชายก็ได้รับความสุข ตลอดจนกระทั่งมารดาก็ได้รับ ความสุข ลูกหญิงลูกชายเบียดเบียนกันขึ้นเวลาใด มารดาบิดาก็ได้รับความทุกข์เวลานั้น ถ้าว่าลูกหญิงลูกชายไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เมตตาปรานีในกันและกัน รักใคร่ในกันและกัน สนิทสนมในกันและกัน กลมเกลียวในกันและกัน ได้ชื่อว่าไม่เบียดเบียนในกันและกัน ถ้าว่าไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันดังนี้แล้ว มารดาบิดาสกุลนั้น ลูกหญิงลูกชายสกุลนั้น ได้รับความสุข มีแต่ความเจริญเป็นเบื้องหน้า ความเสื่อมทรามไม่มี ที่จะได้รับความเสื่อมทรามแตกสลาย เพราะบิดามารดาเบียดเบียนกันขึ้นก่อน เป็นอุทาหรณ์ให้ลูกเอาอย่างเบียดเบียนซึ่งกันและกันบ้าง เบียดเบียนกันแรงหนักเข้า ถึงตบตีให้ประหัตประหารซึ่งกันและกัน หนักมือไปกว่านั้นแตกแยกจากกัน อยู่รวมกันไม่ได้ อยู่รวมกันก็ตีกันเท่านั้น พูดไม่ลงรอยกัน เพราะเบียดเบียนกันเสียแล้ว ก็ตั้งเป็นหมู่พวกไม่ได้ มารดาบิดาคู่นั้นเรียกว่าคุมความปกครองไม่อยู่ ไม่สามารถปกครองลูกหญิงลูกชายไว้ได้ เป็นคนมีปัญญาแต่เพียงให้ลูกหญิงลูกชายเกิดเท่านั้น เลี้ยงให้ใหญ่โตเท่านั้น ที่จะปกครองลูกหญิงลูกชายปกครองไม่ได้ สัมหาอะไรที่จะไปปกครองผู้อื่น ปกครองลูกหญิงลูกชายของตนก็ไม่ได้

นี่ก็เพราะอะไร? ก็เพราะความเบียดเบียน ถ้าความเบียดเบียนเลิกเสียแล้ว ไม่เบียดเบียนกันและกันแล้ว ก็ปกครองกันได้ ความเบียดเบียนนี้แหละสำคัญนัก ถ้าเลิกเบียดเบียนกันเสียได้ ตระกูลหนึ่งมารดาบิดาลูกหญิงลูกชายก็ไม่ต้องแตกแยกจากกัน เป็นกลุ่มเป็นก้อน เป็นหมู่เป็นพวกกัน อยู่ได้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวในกันและกันได้ เพราะไม่มีความเบียดเบียนในกันและกัน ขยายส่วนออกไปกว่านั้น กว้างออกไป ตระกูลหนึ่ง ๆ เต็มประเทศออกไป ขยายส่วนออกไปกว่านั้น ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ประเทศหนึ่ง ๆ ไม่เบียดเบียนกันทั้งหมด ปรากฏว่าประเทศนั้นจะได้รับความรุ่งเรืองเจริญ เกิดจากความไม่เบียดเบียนซึ่งกัน และกัน ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขด้วยกันทั้งนั้น ไม่ต้องมีตำรวจเฝ้า ไม่ต้องมีใครรักษา ไม่ต้องมีศาล ไม่ต้องมีตุลาการ การที่จะไม่เบียดเบียนกันได้เช่นนี้ จะเป็นได้เช่นไร ต้องอาศัยพระพุทธศาสนาแท้ ๆ จึงจะไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

พระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลกเป็นที่ร่มเย็นเป็นสุขของโลก เป็นประมุขของโลก เป็นที่พึ่งของโลก เป็น

ผู้รู้จักหนทางเป็นที่ตั้งของความเสื่อม เป็นที่ตั้งของความเจริญ รู้ทางความเสื่อม รู้ทางความเจริญ รู้ทางร่มเย็นเป็นสุข รู้ทางเดือดร้อนเป็นทุกข์ พระพุทธเจ้ารู้ทุกอย่าง ได้วางเนติแบบแผนตำรับตำรา

โลกก็เกิดขึ้นใหม่ ๆ ยังมีมนุษย์น้อยอยู่ ลงมากิน**ง้วนดิน**แล้ว ก็เหาะเหินเดินอากาศไม่ได้ ก็จ๊อหลอ อยู่ในแผ่นดินนี้ ต่อไป ๆ ๆ ๆ ก็ได้กายนั้นก็กลายมาเป็นมนุษย์เป็นลำดับไป กลายไปอยู่สมัครสังวาสในกันและกัน ได้เกิดมนุษย์ขึ้น เมื่อเกิดมนุษย์ในตอนต้น ก็มีน้อยคนไม่สู้จะเบียดเบียนกันนัก แล้วมนุษย์มากขึ้นเป็นลำดับ มนุษย์เริ่มเบียดเบียนกัน ใกล้เคียงกันก็ทะเลาะบาดหมางให้ประหัตประหารกัน ด้วยกายบ้าง ด้วยวาจาบ้าง ด้วยใจบ้าง ก็เกิดเบียดเบียนกันขึ้น ทุบตีฆ่าฟันกัน คราวนั้นโลกได้รับความเดือดร้อน เพราะเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ด้วยความให้ประหัตประหารซึ่งกันและกัน ทุบตีฆ่าฟันซึ่งกันและกัน ผู้ที่มีปัญญาก็ต้องแก้ไขให้มนุษย์เลิกเบียดเบียนกันเสีย

เมื่อหยุดเบียดเบียนกัน ก็เป็นสุขทีเดียว ต่อเมื่อเบียดเบียนกันอีก ความคับคั่งเข้ามากมนุษย์ด้วยกันแย่งชิงอาหารในกันและกัน ฉกลักหลอกลวงในกันและกันเป็นทุกข์อีก มนุษย์เหล่านั้นเกือบจะโลกแตกทีเดียว ผู้มีปัญญาก็ต้องแก้ไขให้เลิกฉกลักหลอกลวงล่อหลอนในกันและกันเสีย ฉะนั้นโลกก็เป็นสุขสงบไปอีก

ต่อมาอีกมากมนุษย์เข้ามีความกำหนัดยินดีกันเกินไป ประทุษร้ายสับสนกัน ไม่ว่าลูกใครเมียใครตามชอบใจของตัวเองอีกแล้ว โลกแตกอีกแล้ว มนุษย์ผู้มีปัญญาก็แก้ไข ให้มนุษย์พวกนั้นเลิกประทุษร้ายในกันและกัน เลิกผิดในกามเสีย ให้ยินดีเฉพาะคู่ครองของตน ๆ มนุษย์พวกนั้นก็สงบเงียบได้รับความสุขไปอีก

ต่อมาอีก มนุษย์มากขึ้นเกิดขี้ปดขี้โป้กันขึ้นแล้ว ไม่จริงแล้วถ้อยคำสำเนียง หลอกลวงล่อหลอกฉ้อโกงกันต่าง ๆ แล้ว เกิดถ้อยคำตลบแตลงไปแล้ว เดือดร้อนแทบจะถล่มทลายอีก มนุษย์ผู้มีปัญญาแก้ไขอีกสงบเสีย มนุษย์พวกนั้นก็ได้รับความสุขใจ เพราะสงบในการเบียดเบียน ในการหลอกลวงล่อหลอน พูดไม่จริงกลับพูดจริงกันเสียหมด มนุษย์ก็ได้รับความสุข

ครั้นต่อมา มนุษย์สนุกกันใหญ่ บริโภคสุรากันขึ้นหมด ไอ้ที่ข้อกฎหมายวางกันไว้ เท่าไร ๆ ถล่มทลายหมด โลกจะแตกจะทำลายคราวนี้ ทำไงกันละ เกิดเหตุยกใหญ่ เกิดอลหม่านทีเดียว ผู้มีปัญญาก็ต้องแก้ไขให้สงบให้เลิกสุรากันเสีย งดสุราเสียให้ขาด ไม่บริโภคสุรากัน สิ่งที่ทำให้เมาเลิกกัน มนุษย์ก็ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขไป นี่ต้นเดิมของมนุษย์นะ เดือดร้อนแล้วก็สงบกันได้ด้วยวิธีนี้

แต่ในบัดนี้เล่า หมดทั้งสากลโลก หมดประเทศไทย หมดประเทศอเมริกา หมดประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี ญี่ปุ่น จีน รัสเซีย ฯลฯ ถ้ามีศีลห้าด้วยพร้อม ๆ กันเป็นไงมีศีลห้าพร้อมกันเสีย บริสุทธิ์พร้อมกันไม่มีรองเสียด้วยกันทั้งนั้น โลกจะได้รับร่มเย็นเป็นสุขอย่างไรบ้าง โลกก็ได้รับร่มเย็นเป็นสุขทันใดทีเดียว ประเทศใคร ๆ อยู่ อู่ใคร ๆ นอนไป สบายอกสบายใจ เพราะไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันหมดทั้งโลก นี่ท่านวางตำรับตำรา หมู่ปลา อยู่เป็นหมู่เป็นพวกใหญ่ พวกใหญ่เบียดเบียนไอ้เล็ก กินไอ้เล็ก ไอ้ใหญ่ก็ตอด ไอ้ใหญ่ขวาง ไอ้ใหญ่อยู่อย่างนี้แหละ เกะกะกันอยู่อย่างนี้แหละ หมู่ปลาก็ไม่ได้รับความสุข หมู่นกหมู่เดียวพวกเดียวกัน จิกกันข่มเหงคะเนงร้ายกัน หมู่นกก็ไม่ได้รับความสุข เพราะเบียดเบียนซึ่งกันและกัน หมู่มนุษย์ล่ะเบียดเบียนซึ่งกันและกันแล้ว ก็ไม่ได้รับความสุขแบบเดียวกัน ไม่ว่าสัตว์ชนิดใดสี่เท้า สองเท้า เท้าเหี้ยน เท้ามาก ลงเบียดเบียนกันไม่ได้รับความสุข เลิกเบียดเบียนกันเสียเวลาใด เวลานั้นแหละ

อพฺยาปชฺชํ สุขํ โลเก ความไม่เบียดเบียน เป็นสุขในโลกแท้ ๆ

กามานํ สมติกฺกโม ก้าวล่วงเสียซึ่งกามทั้งหลาย กามทั้งหลายนั้น คืออะไรเล่า รูปที่ชอบใจนะซิ เสียงที่ชอบใจ กลิ่นที่ชอบใจ รสที่ชอบใจ สัมผัสที่ชอบใจ เรียกว่า***ปปัญจธรรม*** ธรรมที่ทำสัตว์ให้เนิ่นช้า ไม่เป็นอันที่จะให้มีเวลาให้ทาน จำศีล ภาวนา ความยินดีในรูปถอนไม่ออก ยินดีในเสียงถอนไม่ออก ยินดีในกลิ่นถอนไม่ออก ยินดีในรสถอนไม่ออก ยินดีในสัมผัสถอนไม่ออก จะหยุดจะยั้งเสียก็ไม่ได้ เสียดายห่วงใยอะไร ละไม่ได้ วางไม่ได้ ทำอย่างไรเล่าคราวนี้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ก้าวล่วงไม่พ้นจมอยู่ในความสุข จมอยู่ในปลักของความสุขนั่น ถอนไม่ออก จมอยู่ในปลักของความทุกข์นั่น ถอนไม่ออก เพราะธรรมนั่นทำสัตว์ให้เนิ่นช้า ให้เดือดร้อนทุรนทุรายกระสับกระส่ายต่าง ๆ นานา เป็นอยู่อย่างนี้ทั่วสากลโลก เพราะก้าวไม่ข้ามหามไม่พ้น ยินดีในรูปติดอยู่ในรูป ยินดีในเสียงติดอยู่ในเสียง ยินดีในกลิ่นติดอยู่ในกลิ่น ยินดีในรสติดอยู่ในรส ยินดีในสัมผัสติดอยู่ในสัมผัส ธรรม๕อย่างนี้ ทำให้สัตว์เนิ่นช้า เรียกว่า ปปัญจธรรม ปปัญจธรรมทั้งห้านี้เป็นตัวกามแท้ ๆ เรียกว่าเป็นตัวพัสดุกาม และเป็นที่ตั้งของกิเลสกามด้วย รูปนั่นแหละเป็นตัวพัสดุกามที่สวย ๆ งาม ๆ ก็เป็นพัสดุกาม ความยินดีมันก็ไปติดมากขึ้น เสียงที่เพราะ ๆ งาม ๆ นั่นแหละเป็นตัวพัสดุกามแท้ ๆ เป็นที่ตั้งของความยินดีหนักขึ้น กลิ่นที่หอม ๆ ที่จับใจ นั่นแหละเป็นตัวพัสดุกามแท้ ๆ เป็นที่ตั้งของความยินดีมากขึ้น รสเป็นที่ชอบอกชอบใจ คือรสชาติที่เลิศที่ประเสริฐ นั่นแหละเป็นพัสดุกามแท้ ๆ เป็นที่ตั้งของความยินดีหนักขึ้น สัมผัสทางกายเป็นที่ชอบใจของกาย นั่นแหละเป็นตัวพัสดุกามแท้ๆ เป็นที่ตั้งแห่งความยินดี หนักขึ้น รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ๕นี้เป็นตัวพัสดุกาม ความยินดีในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส และในสัมผัสนั้นเป็นตัวกิเลสกาม ถ้าก้าวไม่พ้น ติดอยู่ในตัวพัสดุกามเหล่านี้แล้ว ต้องเป็นทุกข์เนืองนิตย์อัตราหัวเราะบ้าง ร้องไห้บ้าง ต่าง ๆ นานา ไม่เสื่อมสร่าง ต่อเมื่อใดก้าวล่วงปัญจวิธกามคุณทั้งห้า ทั้งตัวพัสดุกาม ทั้งตัวกิเลสกามนี้ ปล่อยวางเสียได้ ก้าวพ้นไปเสียได้ ใครก้าวพ้นไปได้บ้างเล่า

เขาว่าท่านพรหมนะ ท่านพรหมก้าวพ้นไป ท่านรูปพรหมนะ เกิดตั้งแต่พรหม ปาริสัชชา พรหมปุโรหิตา มหาพรหมา ปริตตาภา อัปปมาณาภา อาภัสสรา ปริตตสุภา อัปปมาณสุภา สุภกิณหา เวหัปผลา อสัญญสัตตา อวิหา อตัปปา สุทัสสา สุทัสสี และ อกนิฏฐา เขาว่าพรหม ๑๖ ชั้นนี้ ก้าวล่วงพ้นกามไปเสียแล้ว มีรูปฌานเป็นที่ติดอยู่ รูปฌานนั่นนะติดอยู่กับใจ อ้ายท่านที่ติดอยู่ในใจ กามก็ติดอยู่กับใจเหมือนกัน ในมนุษย์โลกนี่แหละ รูป เสียง กลิ่น รส ในมนุษย์โลกนี่แหละ ติดอยู่กับใจ แกะไม่ออกไม่หลุดออกจากใจ

ไปในสวรรค์ ๖ ชั้นฟ้า จาตุมหาราช ตาวติงสา ยามา ดุสิต นิมมานรดี ปรนิมมิตวสวัตตี ติดหนักขึ้น ๆ ละเอียดหนักขึ้น เอร็ดอร่อยหนักขึ้น ถอนไม่ออก ท่านพรหมเท่านั้น เป็นคนกล้าหาญ อุตส่าห์พยายามหลีก ๆ จากหมู่คณะออกไปเล่นซ่อนกระทำความเพียร ทำปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ให้บังเกิดขึ้น แต่พอทำปฐมฌานเกิดขึ้นเท่านั้น โอ้อ้ายกามนี่เป็นโทษจริง ฌานนี่วิเศษจริง เป็นคุณจริง พ้นจริง ไปติดอยู่เสียกับฌานสบาย ติดอยู่กับกามเหมือนกับนั่งอยู่ในกองไฟ หรือนั่งอยู่ในกลางแดดจัดทนไม่ค่อยไหว ไม่สบาย พอไปอยู่กับฌานเสียเหมือนเข้าร่มสบายจริง เหมือนเข้าร่มที่เย็นมีน้ำล้อมอยู่ข้าง ๆ ทั้งเย็นทั้งชื่นมื่น ทั้งสบาย

ใจไปจรดอยู่กับรูปฌาน รูปฌานนะ ลักษณะเหมือนยังกับกงเกวียนเป็นเหมือนกระจก แผ่นกระจก หนาคืบหนึ่งวัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒ วา กลม ๆ ไม่ใช่กลมรอบตัว กลมเหมือนกับกงเกวียน วงล้อต่างๆ กลมๆ เป็นแผ่นเดียวเหมือนกระจก กลมรอบตัว แล้วก็ข้าง ๆ ก็เรียบร้อยเป็นอันดี ข้างหน้า ข้างหลังเรียบร้อยดี ส่วนกายรูปพรหม ก็เข้านั่งอยู่บนกลางปฐมฌานนั่น พอขึ้นนั่งบนนั้นเท่านั้น เย็นอกเย็นใจสบายใจ ก็ติดอยู่กลางดวงปฐมฌานนั้น พอใจจรดอยู่กับกลางดวงปฐมฌานได้ มันชื่นมื่นสบาย ความสบายของปฐมฌานนะวิเศษวิโส

นัก

เขาเล่าเรื่องว่า มหากษัตริย์องค์หนึ่ง ได้บรรลุปฐมฌานแล้ว สละราชสมบัติให้ ราชโอรสปกครองไป ตัวไปเป็นฤาษีชีไพรเสียภายนอกนั่น ฝ่ายผู้ได้รับรัชทายาทนั้นไม่อาจจะปกครองได้ ให้ไปตามบิดามา มหาดเล็กเด็กชายก็ไปพร้อมกัน ผู้คนสกลโยธามากมายหลาม ไปทีเดียว ไปตามพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเดิมผู้สละราชสมบัติไปเสียนั่นนะ เป็นผู้ปกครองมีความสงบเงียบเรียบร้อยดี มหากษัตริย์ไปถึง กำลังเข้าฌานสมาบัติอยู่ เข้าไปคอยอยู่จนกระทั่งมีโอกาสออกมา ก็เข้าไปทูลว่า พระองค์เชิญพระองค์เสด็จกลับเสวยราชสมบัติ ไม่มีใครสามารถจะปกครองได้ มหากษัตริย์ก็ลืมพระเนตรขึ้น ก็ไถ่ถามเรื่องราว รู้เรื่อง เอ็งกลับไปเถอะข้าจะเข้าฌานของข้า ข้าไม่ต้องการแล้วสมบัติ ข้าอยู่ในฌานของข้า สบายกว่า อยู่เป็นกษัตริย์ข้าไม่สบายเลย ข้าเดือดร้อนนัก นั่นแน่ถึงขนาดนั้น ถึงขนาดนั้น อ้อ!การเข้าฌานนี่มันเลิศประเสริฐอย่างนี้หรือร่มเย็นเป็นสุขอย่างนี้ ***ที่จะละกามได้ต้องเข้าฌานเข้า*****ปฐมฌาน*****เสีย กามทำอะไรเราไม่ได้***

บัดนี้ ที่วัดปากน้ำนี่นะมีธรรมกาย สูงกว่าฌานนั่นอีก โอยนั่นสู้ไม่ได้ไกลกว่าฌานนั่นอีก เขามีธรรมกายกัน ถ้ามีความกำหนัดยินดีเวลาใด แพร็บเข้าธรรมกายไป ความกำหนัด ยินดีทำอะไรไม่ได้เลย ล้อมันเล่นเสียก็ได้ มันทำอะไรไม่ได้ ความกำหนัดยินดีทำอะไรไม่ได้ ที่เราเป็นผู้ครองเรือนน่ะ ความกำหนัดยินดีมันบังคับ เหมือนกับเด็ก ๆ ตามชอบใจมัน จะทำอะไรก็ทำตามชอบใจของมัน ความกำหนัดยินดีมันบังคับมันบังคับเช่นนั้นแล้ว เราเข้าธรรมกายเสีย ไม่ออกจากธรรมกาย ความกำหนัดยินดีที่มันบังคับนั่นหายแวบไปแล้วเหมือน ไฟจุ่มน้ำ

จงพยายามให้มี ธรรมกาย ขึ้นเถิด เลิศกว่าฌาน ฌานนั่นก็พอใช้ได้ แต่ว่าจะเข้าสัก เท่าไรก็ตามเถอะนั่นนะ ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน เลิศประเสริฐหนักขึ้นไป ก็ยังอยู่ ในรูปภพ ถ้ายังติดกามอยู่ ยังแน่นอยู่ในกามนั่น เขาเรียกว่า กามภพ ติดอยู่ในกาม ก้าวล่วง กามยังไม่ได้ พ้นจากกามหยาบไปในมนุษย์หนึ่งสวรรค์ ๖ ชั้นไปได้ ไปติดอยู่ในรูปภพอีก แม้จะเข้าถึงอรูปฌานละเอียด ออกจากจตุตถฌานแล้วเข้าถึงอรูปฌานละเอียด เข้าอากาสานัญจายตนฌาน วิญญานัญจายตนฌาน อากิญจัญญายตนฌาน เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ก็ยังอยู่ในภพ ในอรูปภพอยู่ กามภพ รูปภพ อรูปภพเหล่านี้ ก็ยังไม่พ้นความกำหนัดยินดีในรูปฌานหรืออรูปฌานอยู่

เมื่อเข้าถึงธรรมกายแล้วละก็ ขึ้นไปเป็นชั้น ๆ จึงจะพ้นจากกามได้ เข้าถึงธรรมกาย แล้ว เข้าไปเป็นชั้น ๆ เป็นธรรมกายโคตรภู ธรรมกายพระโสดา ธรรมกายพระสกทาคา ธรรมกายพระอนาคา ธรรมกายพระอรหัตเป็นจากกายอรูปพรหมอีก ๑๐ ชั้นถึงพระอรหัต ถึงพระอรหัตชั้นที่เก้าที่สิบละก็ ชั้นที่สิบเจ็ด ชั้นที่๑๘ของกายทุกกายไป เข้าถึงกายพระอรหัต พอถึงกายพระอรหัตก็ ***วิราโค เตสํ อคฺคมกฺขายติ*** เลิศประเสริฐกว่าสังขตธรรม เป็นอสังขตธรรมทั้งหมด ถึงวิราคธรรม ทีเดียว

นี่พอถึงธรรมกายได้แล้วละก็ เลิศประเสริฐนัก นี่สูงนะ สูงขึ้นไป สูงไปทีเดียว นี่เรียกว่า

กามานํ สมติกฺกโม ก้าวล่วงพ้นเสียซึ่งกามไปได้เป็นสุขจริงๆ แท้ๆทีเดียวที่ก้าวล่วงกามไปแล้ว

สุขา วิราคตา โลเก พวกกายรูปพรหมอรูปพรหมเหล่านั้น ยังกำหนัด ยินดีในรูปฌานอรูปฌานอยู่ ถ้าว่าปราศจากความกำหนัดยินดีเสียได้ ความกำหนัดยินดีนี่ มันร้ายนักทีเดียว มันทำเสียมรรยาทหมดทีเดียว ชายก็เสียมรรยาท หญิงก็เสียมรรยาท ถึงกับฆ่ากันฟันกันทีเดียว ความกำหนัดยินดีนะ มันจัดขึ้นมาเต็มที่ละก็

ไม่ได้ละ บึ่งทีเดียว แมวก็ร้องหง่าวทีเดียวนะ ทนไม่ไหว ความกำหนัดยินดีเข้ามาบังคับถึงขนาดนั้น บังคับสัตว์เดียรัจฉาน ทั้งมนุษย์ก็บังคับ มนุษย์แล้วก็แซ่วเทียว กลางค่ำกลางคืนเดินแซก ๆ ๆ อยู่ไม่ค่อยไหว ความกำหนัดยินดีบังคับมัน หมดทั้งสากลโลกเป็นอย่างนี้ ห้ามมันอย่างไรก็ไม่ไหว เพราะความกำหนัดยินดีเข้ามาบังคับมัน

สุขา วิราคตา โลเก ปราศจากความกำหนัดยินดีเสียได้ เป็นสุขในโลก ถ้าว่าปราศจากชั่วคราวเหมือนกับที่แก้กันมาแล้วนี้ เหมือนอย่างคุ้มครองกันมาแล้วนี้ อย่างชนิดนั้นไม่เรียกว่าปราศจากความกำหนัดยินดี แต่อยู่ในความกำหนัดยินดี จมอยู่ในความกำหนัดยินดี ปราศจากความกำหนัดยินดีเสียชั่วคราวเสียเช่นนี้ ก็เป็นสุขพอใช้เหมือนกัน เราได้พบแล้วอย่างนี้แหละ บางคนก็ว่าสบายจริงอยู่กับวัดวา สบายจริง ไกลจากความกำหนัดยินดี ภิกษุสามเณรก็สบายจริง มันไกลจากความกำหนัดยินดี ถ้าว่ามันปราศจากจริงๆ ปราศจากความกำหนัดยินดีจริงๆ ก็เป็นสุขในโลกทีเดียว เหมือนกับท่านอรูปพรหม อรูปพรหมท่านเหล่านั้นยังกำหนัดยินดี ปราศจากความกำหนัดยินดีในกามภพจริงๆ แต่ว่า ยังกำหนัดยินดีในรูปภพ อรูปภพอยู่ ถอนความกำหนัดยินดียังไม่ออก ยังไม่เป็นสุขแท้ จะให้ถึงความสุขแท้ เมื่อปราศจากความกำหนัดยินดี ก็ต้องเข้าถึงธรรมกาย เข้าถึงธรรมกาย ในโคตรภู ปราศจากความกำหนัดความยินดีจริง เมื่อออกจากธรรมกายก็กำหนัดยินดีอีก เข้าถึงกายพระโสดายังมีความกำหนัดยินดีอยู่ เข้าถึงกายพระสกทาคาก็ยังมีความกำหนัดยินดีอยู่ เข้าถึงกายพระอนาคายังมีความกำหนัดยินดี รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา ยังกำหนัดยินดีในรูปฌาน อรูปฌานอยู่ มานะ อุทธัจจะ อวิชชายังมี ยังยกเนื้อยกตัวอยู่ ยังฟุ้งซ่านอยู่ ยังรู้ไม่จริง ยังสงสัย เมื่อถึงพระอรหัตเสียตราบใดละก็ นั่นแหละ ปราศจากความกำหนัดยินดีแท้ ไม่มีความกำหนัดยินดีต่อไป ถ้าใจหยุดเหมือนเสาเขื่อนปักตรงหน้าวัดทีเดียว ลมพัดทางทิศทั้งสี่ทั้งแปดไม่เขยื้อน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เข้ามากระทบสักเท่าไรก็ไม่เขยื้อน ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข โลกธรรม ทั้งแปดมากระทบสักเท่าไร ก็ไม่เขยื้อน ต่อไปนั้นปราศจากความกำหนัดยินดี เป็นสุขแท้ๆ เป็นสุขแท้ๆ ทีเดียว นี้ เรียกว่า ***สุขา วิราคตา โลเก กามานํ สมติกฺกโม*** ก้าวพ้นกามไปเสีย กิเลสกาม พัสดุกามหมด ไม่หลงเหลือ ก้าวพ้นไปเสีย

อ้าว อธิบายข้ามมาเสียบทหนึ่งแล้ว ***ปาณภูเต สุสญฺญโม ฯ*** นั้นไม่ใช่เรื่องอะไร เรื่องสำรวมในศีล ปาณภูเต สุสญฺญโม สำรวมไม่เบียดเบียนในสัตว์ที่มีชีวิต ต้องระวังสัตว์ที่มีชีวิต ไม่เบียดเบียนสัตว์ที่มีชีวิตนี้ที่เราประพฤติปฏิบัติอยู่เป็นนิตย์ ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา

ส่วน ***กามานํ สมติกฺกโม*** ได้อธิบายไปแล้ว เพราะข้ามมาเสียบทหนึ่ง อธิบายไปแล้ว

อสฺสมิมานสฺส วินโย นำเสียซึ่ง อัสมิมานะ อัสมิมานะนั่นอะไร มานะนั่นอะไร เป็นมคธ-ภาษา แล้วเราก็ไม่รู้จัก ***อสฺสมิมานสฺส วินโย ทิฏฺฐิมาโน ทิฏฺฐิ*** แปลว่าความเห็น ยกความเห็นของตัว ไม่มีใครสู้ สูงกว่าคนอื่น จนกระทั่งเลยเถิดข้ามธรรมไปเสียหมด เป็นมิจฉาทิฏฐิกัน นั่นเรียก ว่ามิจฉาทิฏฐิ เชิดเกียรติของตัวเรื่อยไป พวกนี้พวกมานะ พวกทิฏฐิมานะหละ ไอ้นี่อัสมิมานะ นี้ไอ้นี่ทิฏฐิมานะนี่ ***อัสมิ***แปลว่ามีอยู่ เราเป็นคนคนหนึ่งเหมือนกัน เรามีเนื้อมีตัว เรามีความสามารถ เรามีอิทธิพล เรามีกำลังหรือว่าเรามีอะไร ๆ เหล่านี้แหละ เรียกว่า อัสมิละ เราจ๋องอยู่ไม่กลัวใครนี่นะ เพราะเราไม่มีอะไรพอ ถ้าเราอัสมิพอเข้า เราจะเหาะเหินเดินอากาศได้ ไปทิ้งเข้าได้จะเป็นยังไง ถ้ามีขึ้นเช่นนั้น อัสมิเกิดขึ้นทีเดียว ไม่กลัวใครทั้งโลกเทียว อัสมิเกิดขึ้นทีเดียว จะท่วมทับเขาให้หมดทีเดียว นั่นตัวอัสมิมานะไม่มีใครสู้ ยกเนื้อยกตัวทีเดียว เชิดตัวทีเดียว อัสมิมานะนี่แหละ ทำโลกให้เดือดร้อน ไม่ใช่ทำพอดีพอร้าย โลกที่เดือดร้อนอยู่ก็เพราะอัสมิมานะเหล่านี้ ไม่ยอมอยู่ใต้กัน จะชำแรกกันอยู่ท่าเดียวละ หญิงก็ดีอยู่หมู่เดียวกัน ก็ชำแรกเหนือกันอยู่ร่ำไปนั่นแหละ ภิกษุสามเณร

ก็ดี อยู่หมู่เดียวกัน จะชำแรกกันอยู่ร่ำไปนั่นแหละ อุบาสกก็ดีอยู่หมู่เดียวกัน ชำแรกเหนือกันอยู่ร่ำไป ไอ้ที่จะชำแรกกันขึ้นไปเช่นนี้ ก็เพราะตัวอัสมิมานะ เพราะถือว่าเราก็คนหนึ่ง ก็เจ้าตัวทีเดียว ทำความพอใจของตน นี้เป็นของร้าย ไม่ใช่เป็นของดี ปล่อยไอ้พวกนี้ให้สงบเสีย

พระพุทธเจ้าท่านรู้แล้วในเรื่องเหล่านี้ ท่านพบกันมาแล้ว อยู่ในบังคับมันมาแล้ว ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าท่าน จึงได้รู้ได้เห็นว่า ตัวอัสมิมานะนี่เป็นตัวสำคัญนัก เราถึง ที่สุดของโลกุตรธรรมได้แล้ว จึงได้เห็นว่า อัสมิมานะนี่เป็นตัวสำคัญ เราเวียนว่ายตายเกิด ช้าอยู่สิ้นกาลนาน เพราะอัสมิมานะนี้ เมื่อถึงตัดกิเลสสมุจเฉทปหานได้แล้ว หมดอัสมิมานะ ไม่มีในพระองค์เลย พระองค์ก็สบาย สบายเกินสบาย สุขเกินสุข ถอนอัสมิมานะเสียได้ละก็ ท่านจึงได้ยืนยันว่า

เอตํ เว ปรมํ สุขํ นี่แหละเว้ย เป็นสุขอย่างยิ่ง ปรมํแปลว่าอย่างยิ่ง นี่แหละเว้ยเป็นสุขอย่างยิ่ง นี่แหละเป็นสุขอย่างยิ่ง ให้ถอนอัสมิมานะ ถ้าถอนเสียได้ละก็ หญิงก็เป็นเจ้าหญิง ชายก็เป็นเจ้าชาย ภิกษุก็เป็นเจ้าภิกษุ เณรก็เป็นเจ้าเณร ถอนอัสมิมานะเสียได้แล้ว แต่ว่าถอนยากจริงนะ ไม่ใช่ถอนง่าย อัสมิมานะเป็นตัวถอนยากนัก ไม่เป็นของถอนง่าย

ในธรรมทั้ง๕ข้อนี้ ความไม่เบียดเบียนเป็นสุขในโลก ความสำรวมในสัตว์เป็นอยู่ทั้งหลายก็เป็นสุขในโลกเหมือนกัน ปราศจากความกำหนัดยินดีก็เป็นสุขในโลก ก้าวล่วงกามเสียได้ก็เป็นสุขไม่ใช่น้อย เป็นสุขในโลกอีกเหมือนกัน เป็นอรหัตอรหันต์ เป็นสุขในโลก ถอนอัสมิมานะนำอัสมิมานะออกเสียได้ นี่แหละเว้ย เป็นสุขอย่างยิ่ง ชั้นท้ายนี่เป็นสุขอย่างยิ่ง สุขนี้เป็นความจริงทั้งห้าข้อนี้ เป็นธรรมที่ย่อของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงตรัสเทศนาในที่ประชุมภิกษุและภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เพื่อไว้เป็นตำรับตำราเนติแบบแผนของพระพุทธศาสนา ว่าพระพุทธเจ้า พระอรหัตอรหันต์ ดำเนินมาอย่างนี้ ทำอย่างนี้ จึงได้ รับความสุข เราต้องการความสุขนัก แต่หาความสุขในความทุกข์ ไม่หาความสุขในเหตุของความสุข หาความสุขในเหตุของความทุกข์ หาความสุขเป็นอย่างไรละ หาเงินให้มากๆ เข้า แต่พอได้เงินมากเข้าเป็นอย่างไรละวะ เดือดร้อนเป็นจ้าละหวั่นเทียว ต้องรักษาเงินทองเหล่านั้น ก็ฉันว่าเป็นสุขหาเงินทองเหล่านั้น หามาเถอะ ถ้าว่าในป่าในดอนเป็นอย่างไร หามาได้สักแสน สักล้าน มนุษย์มันก็รู้กันทีเดียว ก็คุมพวกปล้นฆ่าทีเดียว นั่นเห็นแล้ว เงินทองเป็นสุขซิ อ้าวเงินทองเป็นทุกข์เสียแล้ว หาเป็นสุขไม่ เมื่อรู้ชัดเช่นนี้ละก็ เอาเป็นมั่งมีละ เอ้ายกแผ่นดินให้ปกครองเสียทีเดียว เป็นอย่างไรบ้าง โธ่!ถูกปกครองแผ่นดิน ผมไม่รู้ เลยขอรับว่ามันจะเป็นอย่างนี้ ถ้ารู้อย่างนี้ละก็ไม่รับทีเดียว เดี๋ยวนี้มันขึ้นนั่งบนหลังราชสีห์แล้ว จะลงมันก็กัดตาย ก็จำเป็นต้องขี่มันไปอย่างนี้เอง กลัวก็กลัวมันเหมือนกัน เพราะฉะนั้น ผู้ปกครองก็กลัวชีวิตเหมือนกับอยู่บนหลังราชสีห์ นั่นเหตุเป็นที่ตั้งของความทุกข์ทั้งนั้น ไม่ใช่เหตุเป็นที่ตั้งของความสุข เหตุเป็นที่ตั้งของความสุข ก็เหมือนพระสิทธารถราชกุมาร ทิ้งราชสมบัติแสวงหาพุทธการกธรรม พอได้พุทธการกธรรม ก็ได้เป็นพระพุทธเจ้า ก็ได้พบตัวยอดสุขทีเดียว นี่ท่านรอดไปอย่างนี้ ถึงซึ่งความไม่เบียดเบียน ถึงซึ่งความเป็นผู้ระวังในสัตว์ทั้งหลาย ถึงซึ่งความเป็นผู้ปราศจากความกำหนัดยินดี ถึงซึ่งผู้ก้าวล่วงซึ่งกามทั้งหลาย ไป เป็นผู้ถอนอัสมิมานะเสียได้

เอตํ เว ปรมํ สุขํ นี่แหละเว้ย เป็นสุขอย่างยิ่ง ความจริงเป็น อย่างนี้

เมื่อรู้จักหลักอันนี้แล้ว ก็จำไว้เป็นเนติแบบแผนสืบต่อไป ที่ได้ชี้แจงแสดงมานี้ ตามวาระพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบาย พอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติมา ตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดแก่ท่านทั้งหลายบรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาก็พอสมควรแก่เวลา สมมติยุติธรรมิกถาโดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

แสดง ณ วันที่ ๒๔ ตุลาคม พุทธศักราช